

Društveni status prosječnog Hrvata

Vernier, Toni

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:385013>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TONI VERNIER

DRUŠTVENI STATUS PROSJEČNOG HRVATA

Završni rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TONI VERNIER

DRUŠTVENI STATUS PROSJEČNOG HRVATA

Završni rad

JMBAG: 0303059736, redoviti student

Studijski smjer: Marketinško upravljanje

Predmet: Ekonomska sociologija

Mentor: Doc. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. KULTURA KAO ODREDNICA DRUŠTVA.....	2
2.1. Definicija društvenog statusa.....	3
2.1.1. <i>Klasifikacija društvenog statusa</i>	4
2.1.2. <i>Društvena uloga i društveni sloj</i>	5
2.2. Društvena nejednakost i društvena stratifikacija.....	7
2.3. Socijalna mobilnost.....	9
3. ANALIZA DRUŠTVENOG STATUSA PROSJEČNOG HRVATA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	12
3.1. Društveni status u Republici Hrvatskoj.....	12
3.1.1. <i>Društveni slojevi u Republici Hrvatskoj</i>	13
3.1.2. <i>Društveni sloj vladajuće političke i gospodarske elite</i>	14
3.1.3. <i>Srednji društveni sloj</i>	14
3.1.4. <i>Niži društveni sloj</i>	15
3.2. Socijalna nejednakost u hrvatskom društvu prema stopi rizika od siromaštva	16
3.2.1. <i>Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva u 2018. godini</i>	17
3.2.2. <i>Usporedba pokazatelja siromaštva među zemljama Europske unije u 2018. godini</i>	18
3.2.3. <i>Ostali pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj u 2018. godini</i>	19
3.3. Prosječni Hrvat u okviru srednjeg društvenog sloja	20
3.4. Pokazatelji aktivnosti stanovništva u Republici Hrvatskoj prema dobi u razdoblju 2015. – 2017.	21
4. PERSPEKTIVE SREDNJEG DRUŠTVENOG SLOJA U HRVATSKOJ	23
5. ZAKLJUČAK.....	25
Literatura	27
Popis grafikona	29
Popis slika.....	29
Popis tablica	29
SAŽETAK.....	30
SUMMARY	31

1. UVOD

U svakodnevnom životu često se spominju pojmovi društveni status i prosječni Hrvat. Društvo predstavlja jednu cjelinu koja se razvija i funkcionira u okviru određene kulture, odnosno prema vrijednostima, pravilima i normama koje oblikuju obrasce ponašanja i način života pojedinaca.

U ovome radu obradit će se problematika društvenog statusa u Republici Hrvatskoj i analizirati terminologija prosječnog Hrvata u okviru njegovog položaja u društvu. Ciljevi ovog završnog rada su:

- identificirati kulturu kao osnovnu odrednicu društva;
- definirati pojam društvenog sloja, statusa, uloga, društvene nejednakosti i stratifikacije te socijalne mobilnosti;
- analizirati društveni status prosječnog Hrvata u Republici Hrvatskoj;
- ukazati na mogućnosti i perspektive srednjeg društvenog sloja u Republici Hrvatskoj;
- donijeti zaključke na temelju provedenih analiza.

Metodologija koja se koristila u izradi ovog završnog rada obuhvaća metodu analize i sinteze, metodu komparacije, deskriptivnu metodu, metodu indukcije i dedukcije. U izradi rada koristila se dostupna znanstvena i stručna literatura, knjige, časopisi i internet izvori.

Rad je podijeljen u pet međusobno povezanih cjelina. Prvi dio, UVOD, sadrži problematiku rada, ciljeve rada i korištenu metodologiju izrade završnog rada. Drugi dio pod naslovom KULTURA KAO ODREDNICA DRUŠTVA donosi objašnjenja pojmova društvenog statusa, društvenog ugleda, nejednakosti, stratifikacije i socijalne mobilnosti. Treći dio, ANALIZA DRUŠTVENOG STATUSA PROSJEČNOG HRVATA U REPUBLICI HRVATSKOJ sadrži analitički i istraživački dio vezan uz problematiku rada. Četvrto poglavlje, PERSPEKTIVE SREDNJEG DRUŠTVENOG SLOJA U HRVATSKOJ, sadrži smjernice za očuvanje srednjeg sloja. Peti dio, ZAKLJUČAK, predstavlja sintezu svih spoznaja do kojih se došlo ovim istraživanjem.

2. KULTURA KAO ODREDNICA DRUŠTVA

Ljudsko biće se rađa u okviru nekog društva i kao takvo ovisi o okruženju u kojem živi. Kultura tog društva i ponašanje članova zajednice bitno određuje i samog pojedinca, njegove obrasce ponašanja, reakcije, znanja i vještine. Bedeković i Lukačević (2011.) tvrde da se u današnjem svijetu velikih globalnih promjena, kultura smatra osnovnim obilježjem nacije koje snažno utječe na oblikovanje identiteta pojedinaca, grupe i društva u cjelini. Važnost odnosa kulture i društva očituje se u sociološkom segmentu, ali i ekonomskom aspektu jer kultura definira društvo, pojedince i organizacije. Pojam kulture potječe od latinske riječi *cultus* što znači štovati, obrađivati zemlju u prvotnom smislu riječi, a kasnije se taj pojam tumačio kao razvijanje i njegovanje duha. U današnje vrijeme kultura se smatra cjelinom koja uključuje znanja, moral, vjerovanja, norme, umjetnost, pravo, običaje, navike i sposobnosti koje čovjek stječe kao pripadnik neke društvene zajednice. Kultura se prenosi s čovjeka na čovjeka simbolima i govorom. Kultura određuje kakav će pogled na život imati član društva i utječe na njegove djelatnosti. Svaki pojedinac usvaja kulturne vrijednosti svoje društvene zajednice što znači da kultura bez društva nema svoj smisao, kao ni društvo bez kulture. S obzirom da se učenje ljudskog društva primarno odvija kroz kulturu, korištenje pojma kultura obuhvaća vrijednosne sustave i običaje nekog naroda, dok korištenje pojma društva obuhvaća ljude koji te vrijednosne sustave i običaje prakticiraju tvrde Bahtijarević – Šiber et. al. (2008.). Bez zajedničke kulture, članovi društva ne bi mogli komunicirati i surađivati, a rezultat toga bili bi zbrka i nered, stoga kultura ima dvije bitne kvalitete: prvo, ona se uči, drugo, ona je zajednička (Haralambos, M. i Holborn, M., 2002., str. 3).

Pojedinac, kao član društvene zajednice, obavlja više uloga u društvu što ukazuje na to da u društvu postoje društveni statusi (položaji, zanimanja) i uloge. Društveni statusi se kroz vremensko razdoblje mogu mijenjati kao na primjer položaj žena u razdoblju srednjeg vijeka nije isti kao njihov status u današnje vrijeme. Život pojedinca funkcionira prema pravilima koja se usvajaju u sklopu društvene zajednice. Ta ista zajednica ih donosi i prema njima se članovi zajednice ponašaju i tako znaju što je dobro što nije i da za nepoštivanje pravila slijede sankcije odnosno kazne. Pravila se također mogu mijenjati kroz vrijeme i na to utječu brojni čimbenici u okviru društvene zajednice.

2.1. Definicija društvenog statusa

Društveni status može se definirati kao određena pozicija ili položaj u društvu. Većina autora slično definira pojam društvenog statusa. Haralambos i Holborn (2002.) tvrde da svi članovi društva zauzimaju niz socijalnih pozicija poznatih kao statusi te da svaki status u društvu prati niz normi koje definiraju očekivanja o tome kako će djelovati pojedinac koji zauzima poseban status. Važno je istaknuti činjenicu da je društveni status kulturno definiran. Neki društveni statusi su definirani rođenjem kao spol i rasa, a neki su stečeni.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2020.) definira status kao određeni položaj pojedinca u odnosu na druge pripadnike društvenog života, tako na primjer:

- status majke, oca i djeteta osnova je društvene strukture obitelji;
- status svećenika, prijatelja, muškarca, prodavača, kupca, zatvorenika primjeri su statusa koji se preklapaju;
- svaki status sadrži u sebi niz kulturno određenih prava i dužnosti, a kulturna očekivanja ili norme određuju kakvo se ponašanje očekuje od nositelja statusa.

Grbac (2005.) tvrdi da je status društvene skupine način življenja koji razlikuje jednu skupinu ljudi od druge skupine te da svaka društvena skupina ima svoj status, a status društvene skupine određen je nizom elemenata, kao na primjer raspoloživošću prihoda, stilom života, obrazovanjem, podrijetlom i slično. U Republici Hrvatskoj mjerilo statusa je često imovinsko stanje ili status ostvaren političkim utjecajem. Status je ustvari mjerilo uspjeha ostvarene pozicije u društvu u usporedbi s drugima (Grbac, 2005., str. 182). Česta pojava u hrvatskom društvu je mjerilo uspjeha koje se dokazuje statusnim simbolima. U mlađoj populaciji statusne simbole predstavljaju skupocjena odjeća i obuća s dizajnerskim potpisom, skupocjeni automobili, izlasci, putovanja i slično. U hrvatskoj javnosti uvaženo je i mišljenje kako je politička funkcija isto znak uspjeha i predstavlja važan položaj u društvu jer se pomoću političkih veza ostvaruju razne koristi.

2.1.1. Klasifikacija društvenog statusa

Utvrđeno je da je društveni status položaj koji pojedinac zauzima u društvu u skladu sa svojim obrazovanjem, društveno – ekonomskim položajem, spolom, podrijetlom, političkim uvjerenjima. Društveni status se može podijeliti u dvije skupine: pripisani ili fiksni status i stečeni status. *Pripisani ili fiksni društveni status* odnosi se na varijable na koje je nemoguće utjecati, nego su one određene rođenjem pojedinca kao što je spol osobe, dob, mjesto rođenja, nacionalnost, etnička i vjerska pripadnost, pripadnost razredu ili aristokratska titula. Na faktor kao što je spol, dob ili boja kože, pojedinac ne može utjecati, ali je već rođenjem definiran kao muškarac ili žena, kao bijelac ili crnac. U ovu skupinu pripisanog društvenog statusa pripadaju i pojedinci rođeni u aristokratskim obiteljima. Ovakvi pripisani statusi rijetko se mogu izmijeniti, ali je bilo slučajeva kroz povijest u kraljevskim obiteljima u kojima su se odricali prijestolja i aristokratskog imena zbog ljubavi koja nije bila istog društvenog statusa. Za zapadne zemlje karakteristično je određivanje društvenog statusa po profesiji ili zanimanju, pa postoji status tajnice, vozača, profesora, zatim po obiteljskom statusu – majka, otac, sin, kćer ili po spolu – muški ili ženski status. U tradicionalnim zemljama prenosio se i profesionalni status roditelja na djecu tako da su djeca automatski preuzimala zanimanje svojeg roditelja.

Stečeni društveni status odnosi se na status koji je pojedinac postigao zahvaljujući svojim sposobnostima, znanjem, talentom. Statusi koji nisu fiksirani nasljeđivanjem, biološkim karakteristikama ili drugim faktorima nad kojima pojedinac nema kontrole, poznati su kao stečeni statusi tvrde Haralambos i Holborn (2002.). Stečeni status postiže se kao rezultat, u izvjesnom stupnju, namjerne aktivnosti i izbora (Haralambos, M. i Holborn, M., 2002., str. 6). Svaki član društva samostalno i samosvjesno stiče bračni status, obrazovni i profesionalni status.

Međutim, neki statusi su međusobno povezani, ali i kontadiktorni. Na primjer, stečeno visoko obrazovanje ne garantira pojedinu visoku plaću. Isto tako ne znači da će svaki pojedinac ostvariti svoj željeni status u društvu, ne mora svaki muškarac postati otac ili svaka žena majka, to sve ovisi o brojnim dodatnim čimbenicima kao i samoj volji, talentu, želji i mogućnostima pojedinca. Bitna razlika između društvenog statusa i društvene uloge je ta da je status aktivnost ili zanimanje osobe, a uloga je očekivano ponašanje.

2.1.2. Društvena uloga i društveni sloj

Skupina normi koje definiraju očekivanje o načinu na koji će se ponašati pojedinac naziva se društvenom ulogom. Tako pojedinac koji ima status profesora ima i ulogu profesora; status svećenika ima i ulogu svećenika i tako dalje. Svaki društveni status ima svoju društvenu ulogu od koje se očekuje da posjeduje znanja i ponašaju se u skladu sa svojim statusom i ulogom. Haralambos i Holborn (2002.) u svojoj knjizi kažu da društvene uloge upravljaju i organiziraju ponašanje i daju sredstvo za obavljanje određenih zadaća. Primjerice, pojedinci s ulogom profesora i učenika na taj način stupaju u odnos znajući tko što treba činiti. Muškarac otac ima ulogu oca i dužan je brinuti se o svom djetetu. Društvene uloge su te koje osiguravaju red u društvu. Grbac (2005.) tvrdi da je svaka odluka koju donese potrošač rezultat utjecaja koji dolazi od uloge koju pojedinac ima u društvu, društvenog sloja, referentnih skupina kojima pripada i statusa. Uloga djece je slušati roditelje jer su mali i nisu još u stanju brinuti se za sebe, zato roditelji imaju ulogu skrbnika djece kako bi ih pripremili za njihovu ulogu u društvu. Rod i dob su bitan element za dodjeljivanje uloga u društvu, kao i rasa, nacionalnost, religijska pripadnost. Od ranog djetinjstva se kroz proces socijalizacije uče društvene uloge i razlike između spolova. Kada djeca odrastu već dobro znaju razlike između spolova i muških i ženskih uloga ovisno o kulturi u kojoj odrastaju.

Društveni sloj ili klasa je homogena skupina ljudi koji dijele iste interese, vrijednosti i ponašanja (Grbac, 2005., str. 181). Pripadnost određenom društvenom sloju definira se prema kriterijima, a najčešći kriteriji su: visina primanja, imovina, obrazovanje i drugo. Pojedinac može obavljati više uloga istovremeno u društvu, na primjer odrasla žena je i majka i supruga i liječnica i tako dalje. Sve uloge su međusobno povezane i tako osoba funkcionira. Društvena klasa je hijerarhijska podjela između pojedinca ili društvenih skupina koja ovisi o čimbenicima poput kulture, ideologije, gospodarstva i ostalim čimbenicima koji mogu utjecati na društvo i njegove vrijednosti, norme i

U Tablici 1 slijedi prikaz strukture društvenih klasa američkog društva kao ogledni primjer podjele društva.

Tablica 1: Društvene klase u američkom društvu

VISOKA KLASA Kapitalistička klasa	1%	Osobe čije investicijske aktivnosti utječu na nacionalnu ekonomiju, prihodi najčešće od imovine i nasljedstva
GORNJA KLASA	14%	Visoko pozicionirani menadžeri, vlasnici srednje velikih tvrtki, visoko obrazovani, prihodi obitelji dvostruko veće od prosjeka
SREDNJA KLASA Srednja klasa	33%	Srednja razina administrativnog osoblja, radnici na visokim pozicijama, srednje školsko obrazovanje, prihodi na razini nacionalnog prosjeka
Radnička klasa	32%	Radnici na srednjim pozicijama, niže pozicionirani administrativni radnici, prihod nešto malo ispod radničkog prosjeka
NIŽA KLASA Siromašnija radnička klasa	11-12 %	Nisko plaćeni radnici, standard življenja nizak, ali iznad linije siromaštva
Najniža klasa	8-9 %	Nezaposleni ili oni koji su povremeno zaposleni, osobe ovisne o socijalnoj pomoći, neobrazovani, ili niže obrazovanje, životni standard ispod linije siromaštva

Izvor: Izrada autora prema Grbac, B. (2005.) *MARKETING Konceptcija – imperativ – izazov*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 182

U Tablici 1 prikazuje se struktura američkog društva prema podjeli na društvene klase. Društvo se sastoji od visoke klase, gornje klase te srednje i niže klase. Visoku kapitalističku klasu čini 1% američkog društva, a ti pojedinci utječu na cjelokupnu ekonomiju i imaju visoke prihode od nekretnina i ostale imovine. Najveći dio društva pripada srednjoj klasi i to 33% i srednjoj radničkoj klasi 32%. Zatim slijede visoko pozicionirani menadžeri i ostalih 14% koji pripadaju gornjoj klasi i imaju znatno veće prihode. Do 9% američkog stanovništva pripada najnižoj klasi, onoj koja ovisi o

socijalnoj pomoći i koji nemaju adekvatno obrazovanje, drugim riječima to su siromašni članovi društvene zajednice.

2.2. Društvena nejednakost i društvena stratifikacija

Društvena nejednakost je pojava u svim društvima do koje dolazi zbog postojanja društvenih položaja prema kojima pojedinci u društvenoj zajednici nisu jednaki. Svaki pojedinac na taj način ima različite mogućnosti i prava ovisno o društvenom statusu koji zauzima. Uz društvenu nejednakost veže se i pojam društvene stratifikacije. Društvene skupine koje imaju zajedničke interese, a razlikuju se na osnovi elemenata bogatstva i moći, predstavljaju društvenu stratifikaciju. Svaki član društva ili društvene skupine je interesno vezan uz tu skupinu zbog zajedničkih bioloških, fizioloških, društvenih i ostalih potreba koje kroz svoj život u toj zajednici nastoji ostvariti. Važno je razlikovati to da se stratifikacija odnosi na društvenu skupinu, a ne na pojedinca. Društvena stratifikacija se nasljeđuje, stabilna je i trajna, a njezini pojedinci njeguju sličan životni stil koji ih razlikuje od ostalih društvenih skupina. Pripadnici određenog društvenog sloja ili skupine razvijaju zajednički identitet i imaju zajedničke interese.

Jedan od oblika društvene stratifikacije bile su indijske kaste. U tradicionalnoj Indiji hindusko je društvo bilo podijeljeno u pet glavnih slojeva, četiri *varne* ili kaste i na petu skupinu, *nekastu*, čiji su članovi bili poznati kao nedodirljivi (Haralambos i Holborn, 2002., str. 23). Te kaste su bile podijeljene u više tisuća podkasti ili *jatisa* čiji članovi su se bavili istim zanimanjem. Najvišu kastu predstavljalo je svećenstvo, *Brahmani*, koji su bili simbol čistoće i svetosti, a nečisti ili prljavi su bili članovi najniže kaste. Brojni sociolozi smatraju da sustav kasti, hijerarhija društvenih skupina, nije u potpunosti nestao, već se prenamijenio u hijerarhiju pojedinaca koji prema profesionalnim zanimanjima ostvaruju velike pogodnosti i nagrade.

Uz kaste, oblici ili forme društvene stratifikacije su i robovlasništvo te feudalni/staleški sustav. Robovlasništvo predstavlja poredak u kojemu pojedinci raspolažu drugima kao da su njihovo vlasništvo. To je izrabljivački društveni poredak koji je bio karakterističan za vrijeme stare Grčke i Rima, Egipta, Sjeverne i Južne Amerike. Društveni status roba se nasljeđivao s generacije na generaciju što znači da nije

moglo doći do promjene tog društvenog statusa. Danas je robovlasništvo kazneno djelo, ali unatoč tome pretpostavlja se da postoji veliki broj robova u svijetu.

Feudalni ili staleški sustav ovisi o elementu ugleda i časti, a stalež se smatra društvenim slojem. Razlike između staleža su bile izrazite, a svaki stalež je imao svoje propisane norme: ekonomske, političke, društvene, prema kojima se živjelo i ponašalo u skladu s njima. Ovaj oblik društvene stratifikacije je bio karakterističan za razdoblje feudalizma u Europi.

Još jedan stratifikacijski sustav bio je i klasni sustav. Ekspanzija tržišta, inovacije u tehnologiji proizvodnje i ubrzana industrijalizacija značajno su promijenile tradicionalnu sliku društva, a nove klase, radnička i kapitalistička, obilježile su daljnji razvoj društvenih odnosa (Šundalić, 2011., str. 91). Za klasni sustav je karakteristična podjela pojedinaca prema raspodjeli bogatstva i moći, a to dovodi do zaključka da su postojale određene vrste klasa: donja, srednja i gornja klasa.

Društvene klase su se razlikovale kroz povijest ovisno o kriterijima i autorima:

- prema Marxu klase su se definirale na temelju vlasništva i rada i moći koja iz njih proizlazi;
- prema Weberu uzima se u obzir ekonomska razlika i društveni status odnosno uloga u društvu, pa se ova podjela odnosi na vlasničku klasu, intelektualnu i menadžersku klasu te tradicionalnu sitnu buržoaziju i radničku klasu;
- autor Talcot Parsons smatra da klase više ne postoje;
- Ralf Dahrendorf tvrdi da je klasa autoritet na određenom položaju (vladajuća elita) koja ima istaknut položaj nad ostalim klasama;
- Peter Berger je uvjeren da je borba za društveni status u klasnom sustavu konstantna;
- John Goldthorpe promatra klase prema socioekonomskom aspektu odnosno korelaciji uvjeta i odnosa zapošljavanja u društvu.

Podjela klasa prema Johnu Goldthorpeu slijedi u tablici 2.

Tablica 2: Podjela klasa prema Goldthorpeu

USLUŽNA KLASA	<ul style="list-style-type: none">- Menadžeri u velikim tvrtkama, stručnjaci i ravnatelji te dužnosnici višeg ranga- Menadžeri u manjim tvrtkama, tehničari, nadzornici nemanualnih radnika, stručnjaci te dužnosnici nižeg ranga
POSREDNIČKA KLASA	<ul style="list-style-type: none">- Nemanualni radnici u trgovini i upravi- Zaposleni u uslužnim djelatnostima- Obrtnici i vlasnici koji imaju zaposlenike- Obrtnici i vlasnici bez zaposlenika- Poljoprivrednici, samozaposleni ribari- Tehničari nižeg ranga
RADNIČKA KLASA	<ul style="list-style-type: none">- Kvalificirani manualni radnici,- Polukvalificirani i nekvalificirani radnici- Poljoprivredni radnici

Izvor: Izrada autora prema Šundalić, A. (2011.) *Sociologija*. Udžbenik sociologije za ekonomiste. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku, str. 92

Podjela klasa prema Goldthorpeu, u Tablici 2, prikazuje uslužnu, posredničku i radničku klasu. Ovisno o društvenom statusu i zaposlenju može se vidjeti kojoj klasi pripada određeni pojedinac. Uslužnu klasu čine menadžeri, dužnosnici i stručnjaci višeg i nižeg ranga. Posrednička klasa obuhvaća obrtnike, vlasnike sa zaposlenicima, nemanualne radnike u trgovini i upravi. I najniža je radnička klasa koju čine poljoprivredni radnici i polukvalificirani, nekvalificirani i poljoprivredni radnici.

2.3. Socijalna mobilnost

Cepić i Doolan (2018.) kažu da istraživanje društvene mobilnosti govori o jednom od najvažnijih aspekata klasne strukture: kako se sustav klasnih nejednakosti obnavlja kroz različite generacije. Pojam socijalne mobilnosti je vezan uz društvene klase i odnosi se na kretanje pojedinaca iz jedne klase u drugu. Međutim, to kretanje može biti čak i unutar jedne iste klase na način da pojedinac ide prema gore ili popravlja

svoj društveni položaj ili se kreće prema dolje odnosno pada u nižu klasu ili sloj unutar iste klase. Ovaj oblik socijalne mobilnosti naziva se vertikalna socijalna mobilnost. Za ovu vrstu društvene mobilnosti karakteristična je promjena društveno – ekonomskog statusa pojedinca.

Jednako značajna je i horizontalna socijalna mobilnost koja predstavlja društveni proces koji podrazumijeva pomicanje pojedinaca i grupa iz jedne društvene grupe u drugu tako da se zadržava uglavnom isti društveno - ekonomski status (Knez, 2020.). U sustavu društvenih kasti socijalna mobilnost nije dozvoljena jer se pripadnik kaste po rođenju nalazi u određenoj kasti. Za razliku od kastu, u društvenim klasama je moguća socijalna mobilnost i ona ovisi o pojedinačnom uspjehu, ali i o okruženju i o prilikama države u kojoj se živi. Na slici 1 prikazat će se društvena mobilnost u svijetu.

Slika 1: Društvena mobilnost u 82 zemlje svijeta prema uspješnosti u pet ključnih stupova: pristup zdravstvu, obrazovanju, tehnologiji, radni uvjeti i socijalna zaštita

Rank	Country	Index Score	Rank	Country	Index Score	Rank	Country	Index Score	Rank	Country	Index Score
1	Denmark	85.2	21	UK	74.4	41	Serbia	63.8	61	Philippines	51.7
2	Norway	83.6	22	New Zealand	74.3	42	Romania	63.1	62	Tunisia	51.7
3	Finland	83.6	23	Estonia	73.5	43	Malaysia	62.0	63	Panama	51.4
4	Sweden	83.5	24	Portugal	72.0	44	Costa Rica	61.6	64	Turkey	51.3
5	Iceland	82.7	25	South Korea	71.4	45	China	61.5	65	Colombia	50.3
6	Netherlands	82.4	26	Lithuania	70.5	46	Ukraine	61.2	66	Peru	49.9
7	Switzerland	82.1	27	U.S.	70.4	47	Chile	60.3	67	Indonesia	49.3
8	Belgium	80.1	28	Spain	70.0	48	Greece	59.8	68	El Salvador	47.4
9	Austria	80.1	29	Cyprus	69.4	49	Moldova	59.6	69	Paraguay	46.8
10	Luxembourg	79.8	30	Poland	69.1	50	Vietnam	57.8	70	Ghana	45.5
11	Germany	78.8	31	Latvia	69.0	51	Argentina	57.3	71	Egypt	44.8
12	France	76.7	32	Slovakia	68.5	52	Saudi Arabia	57.1	72	Laos	43.8
13	Slovenia	76.4	33	Israel	68.1	53	Georgia	55.6	73	Morocco	43.7
14	Canada	76.1	34	Italy	67.4	54	Albania	55.6	74	Honduras	43.5
15	Japan	76.1	35	Uruguay	67.1	55	Thailand	55.4	75	Guatemala	43.5
16	Australia	75.1	36	Croatia	66.7	56	Armenia	53.9	76	India	42.7
17	Malta	75.0	37	Hungary	65.8	57	Ecuador	53.9	77	South Africa	41.4
18	Ireland	75.0	38	Kazakhstan	64.8	58	Mexico	52.6	78	Bangladesh	40.2
19	Czechia	74.7	39	Russia	64.7	59	Sri Lanka	52.3	79	Pakistan	36.7
20	Singapore	74.6	40	Bulgaria	63.8	60	Brazil	52.1	80	Cameroon	36.0
									81	Senegal	36.0
									82	Côte d'Ivoire	34.5

Izvor: Knez, J. (2020.) *Inografika: Danska prva po društvenoj pokretljivosti, Hrvatska na 36. mjestu.* [Online] Dostupno na: <https://lider.media/poslovna->

scena/svijet/infografika-danska-prva-po-drustvenoj-pokretljivosti-hrvatska-na-36-mjestu-130045 [Pristupljeno: 15. kolovoza 2020.]

Na Slici 1. prikazana je društvena mobilnost u 82 svjetske zemlje prema određenim kriterijima. Pojedinci se kreću ovisno o svojem statusu i položaju prema gore ili prema dolje u odnosu na svoj trenutni položaj. U Hrvatskoj je karakteristično kretanje radne snage i mladih obitelji izvan zemlje u potrazi za boljim primanjima, boljim radnim uvjetima i većim životnim standardom. Zemlje s visokom razinom socijalne mobilnosti pokazuju niže razine nejednakosti dohotka i pružaju građanima jednake mogućnosti za svaki od pet navedenih stupova (Knez, 2020.). Najveći indeks društvene mobilnosti imaju europske zemlje i to skandinavske. Na samom vrhu ljestvice društvene mobilnosti je Danska s indeksom od 85,2 boda, a slijede je Norveška, Finska, Švedska, Island, Nizozemska, Švicarska, Belgija, Austrija. Hrvatska se nalazi na 36.-tom mjestu ljestvice društvene mobilnosti s indeksom od 66,7 bodova. Skandinavske zemlje nude veće mogućnosti napretka i socijalne mobilnosti ovisno o individualnim sposobnostima, ali imaju nemaju toliko izraženu nejednakost u dohotku kao što je to npr. u Hrvatskoj ili Obali Bjelokosti koja se nalazi na posljednjem mjestu ljestvice socijalne mobilnosti. Može se zaključiti da većina zemalja ne pruža svojim građanima iste uvjete i prilike za razvoj i napredak, a to se najviše očituje u velikim dohodovnim razlikama, nedostacima sustava socijalne zaštite i nerazvijenog sustava cjeloživotnog učenja.

3. ANALIZA DRUŠTVENOG STATUSA PROSJEČNOG HRVATA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U medijima i javnosti svakodnevno se spominje pojam prosjek, prosječan Hrvat, prosječna plaća i tako dalje. Prosječan Hrvat ima 41,7 godina starosti prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2011. godine. Na 31. ožujka 2011. godine Hrvatska je imala 4.284.889 stanovnika od čega je 2.066.335 muškaraca i 2.218.554 žena. Prosječna starost žene je 43,3 godine, a muškarca 39,9 godina.

Od razdoblja Domovinskog rata, pa sve do danas, hrvatsko društvo je doživjelo mnoge promjene. Najveća je svakako prelazak u kapitalizam i uvođenje političke demokracije što je posljedično dovelo do formiranja društvene stratifikacije i promjena u društvu.

3.1. Društveni status u Republici Hrvatskoj

Hrvatsko društvo je doživjelo dvije velike prekretnice, prva je bila slom socijalizma i osamostaljenje Republike Hrvatske, a druga se odnosi na Domovinski rat. Upravo su ti veliki događaji utjecali na značajne transformacije društva u cjelini. Razdoblje osamostaljenja Hrvatske predstavlja kraj jednog društvenog poretka – socijalizma i prelazak u kapitalizam. Društvo doživljava promjenu cjelokupnog društvenog poretka nakon Domovinskog rata.

Za vrijeme i nakon Domovinskog rata prouzročene su velike štete, od materijalnih posljedica do gubitaka ljudskih života i poremećaja funkcioniranja društvene zajednice. Tada dolazi do pojave društvene stratifikacije, društvo se dijeli na osnovu preraspodjele bogatstva, ugleda, moći., a s druge strane pojavljuje se veliki sloj siromašnih ljudi u odnosu na bogate. Pomoću indikatora stupnja siromaštva u Hrvatskoj, po nezaposlenosti i visini plaće može se uočiti kako živi hrvatsko stanovništvo i koje su karakteristike prosječnog Hrvata. Pojava društvene stratifikacije ukazuje na postojanje društvenih slojeva u hrvatskom društvu.

3.1.1. Društveni slojevi u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj je oko 1,47 milijuna obitelji, od kojih je polovica, točnije njih 54%, siromašna ili u nižoj klasi (Malenica, 2011.). Nadalje, Malenica (2011.) tvrdi da je niža klasa najbrojnija: čak 650 000 obitelji živi s manje od pet tisuća kuna mjesečno te moraju kupovati najjeftinije proizvode, moraju oprezno trošiti na hranu, štedjeti i odricati se, uključivati grijanje kada je jeftinija struja, a djeci ne mogu osigurati visoko obrazovanje. Ova problematika provlači se sve više u hrvatskom društvu i u današnje vrijeme u okviru niskog životnog standarda za većinu hrvatskog stanovništva i spajanje kraja s krajem od plaće do plaće. U Hrvatskoj su izraženi još uvijek i problemi korupcije, političkog utjecaja, kao i utjecaja bogatih ljudi na sve sfere društvenog i ekonomskog života u kojemu pojedinci iz nižih slojeva teško napreduju u društveno – ekonomskom pogledu.

Klasifikacija suvremenog hrvatskog društva može se opisati na sljedeći način:

1. vladajuća politička i gospodarska elita – visoki društveni sloj u kojemu se razlikuju:
 - a) politička nomenklatura;
 - b) kapitalistička klasa;
 - c) menadžerski sloj.
2. srednji društveni sloj koji se može strukturirati na:
 - a) sitni poduzetnici i obrtnici;
 - b) viši profesionalci u koje se ubrajaju odvjetnici, suci, liječnici, sveučilišni nastavnici, znanstvenici i slično;
 - c) niži profesionalci – odgojitelji u vrtićima, prosvjetni radnici, bolničari, socijalni radnici, ekonomisti, inženjeri, pravnici i tako dalje;
 - d) niža srednja klasa – razni službenici, prodavači i ostali.
3. niži društveni slojevi:
 - a) radnička klasa (nekvalificirani, polukvalificirani, kvalificirani i visokokvalificirani radnici u građevinskim, prometnim, industrijskim, trgovačkim i drugim organizacijama);
 - b) poljoprivrednici – sitni, srednji, krupni;
 - c) polutani;
 - d) umirovljenici;
 - e) nezaposleni;
 - f) prosjaci, beskućnici (Malenica, 2007., str. 21).

3.1.2. Društveni sloj vladajuće političke i gospodarske elite

Vladajući sloj suvremenog hrvatskog društva ili visoki društveni sloj čine politička i gospodarska elita. Kada se govori o političkoj eliti odnosno političkoj nomenklaturi misli se na političke funkcije članova Vlade Republike Hrvatske i saborske zastupnike. Predstavnici ovog društvenog podsloja imaju visoki društveni status koji karakteriziraju: politička moć, društveni ugled, razne povlastice i visoka primanja. Unutar vladajuće elite postoji i srednji podsloj koji čini kapitalistička klasa odnosno tajkuni, ljudi koji raspolažu velikim materijalnim bogatstvom. Ova društvena skupina živi vrlo lagodnim životom, međusobno se ističu statusnim simbolima, skupocjenim stvarima, dizajniranom odjećom, putovanjima, odnosno zajedničkim stilom života na visokoj nozi. Isti način života žive i njihova djeca jer su rođeni u tom društvenom podsloju i stekli su isti društveni status. Treći podsloj ove vladajuće političke i gospodarske elite čini menadžerski sloj. Menadžeri upravljaju poduzećima, bankama i drugim poslovnim subjektima. Oni raspolažu visokim dohotkom i primanjima s obzirom na svoje poduzetničke sposobnosti i beneficije koje mogu dobiti, pogotovo ako se radi o privatnim poduzećima.

3.1.3. Srednji društveni sloj

U suvremenom hrvatskom društvu može se reći da srednji društveni sloj lagano izumire. Pavić (2019.) tvrdi da se socijalne razlike produbljuju i da trećina Hrvata živi ili u siromaštvu ili u riziku od siromaštva. U današnje vrijeme se osjeti nestabilnost u smislu zaposlenja, veći dio stanovništva radi na ugovor na određeno vrijeme što ne predstavlja neku sigurnost po pitanju životnog standarda kada je riječ o trošenju zarađenog novca, kupovnoj moći, ulaganju u nekretnine i slično, što bi ovaj sloj učinilo postojanim. Izražen je jaz između bogatih i siromašnih jer za zadovoljenje osnovnih životnih potreba treba raspolagati dobrim budžetom, a plaće su niske i nisu stabilne. Od razdoblja globalne svjetske krize i recesije, pa sve do današnje situacije s epidemijom Corona virusa, sve se više osjeti nestabilnost pogotovo kada je zaposlenost u pitanju. Tako se sve više obitelji bori za egzistenciju i pada iz srednjeg u niži društveni sloj, pa čak i visokoobrazovani članovi društva. Mladi školovani ljudi teško dolaze do prvog zaposlenja na tržištu rada, dugo se radi na određeno vrijeme, plaće su niske, sve su to preduvjeti za teško stjecanje prve nekretnine i zasnivanje

obitelji. Sve navedeno dovodi do zaključka da je srednji društveni sloj u hrvatskom društvu degradiran u smislu pogoršanja životnog standarda, smanjenja plaća i društvenog ugleda.

Unatoč tome, Malenica (2007.) je u svojoj klasifikaciji srednjeg društvenog sloja, kao prvi podsloj naveo sitne obrtnike i poduzetnike kao što su vlasnici malih poduzeća i trgovina. Drugi podsloj hrvatskog srednjeg društvenog sloja čine viši profesionalci i to suci, pravnici, liječnici, uspješni sportaši, estradne zvijezde i umjetnici. Ova skupina uživa veći društveni ugled nego članovi prvog podsloja, ali unatoč tome i u ovom podsloju postoji razlika u financijskim primanjima koja ostvaruju. Niži profesionalci čine treći podsloj srednjeg društvenog sloja u koji pripadaju ekonomisti, prosvjetni radnici, profesori u školama. A četvrti podsloj ili nižu srednju klasu čine prodavači i službenici sa završenom srednjom školom.

3.1.4. Niži društveni sloj

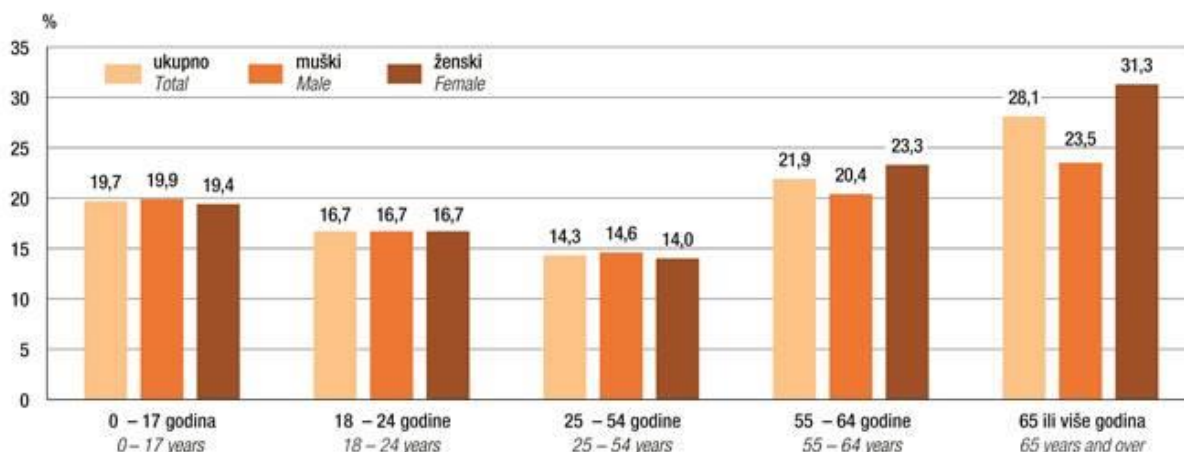
Radnička klasa je prvi podsloj nižeg društvenog sloja u Hrvatskoj. Tu se ubrajaju svi nekvalificirani, polukvalificirani, kvalificirani i visokokvalificirani radnici u raznim građevinskim poduzećima i obrtima, industrijskim, prometnim i turističkim organizacijama. Prelaskom u kapitalistički društveni poredak došlo je do velikog pada ugleda radničke klase koji se odražava i danas. Rezultat toga su nesigurna radna mjesta, male plaće, nemogućnost kreditiranja, stipendiranja i svih ostalih društveno – ekonomskih pogodnosti koje je radnička klasa inače imala u socijalizmu. Poljoprivrednici i polutani predstavljaju sljedeće podslojeve srednjeg sloja, a njihov društveno – ekonomski položaj u društvu također nije dobar. Umirovljenici, nezaposleni i beskućnici predstavljaju najniži podsloj hrvatskog društva. Ovu društvenu skupinu bi mogla i trebala zbrinjavati država jer s obzirom na nepredvidive životne okolnosti nikad se ne zna što donosi sutra i tko može biti u tom društvenom sloju.

3.2. Socijalna nejednakost u hrvatskom društvu prema stopi rizika od siromaštva

Količina bogatstva, kapitala odnosno imovine pokazatelj je i određenog društvenog statusa te određuje položaj, ali i nejednakosti između pripadnika različitih društvenih skupina. Državni zavod za statistiku provodi istraživanja kojima utvrđuje određene pokazatelje između kojih je stopa rizika od siromaštva. Na Grafikonu 1 prikazat će se stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj prema dobi i spolu u 2018. godini.

Grafikon 1: Stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj prema dobi i spolu u 2018. godini

G-1. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA DOBI I SPOLU 2018.
AT-RISK-POVERTY RATE, BY AGE AND SEX, 2018

Izvor: Državni zavod za statistiku. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm [Pristupljeno: 17. kolovoza 2020.]

Prema podacima sa Grafikona 1 vidi se da je stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj u 2018. godini najveća kod osoba od 65 ili više godina i iznosi 28,1%, to su većinom umirovljenici koji više ne rade, ovise o malim mirovinama i nemaju dovoljno sredstava za normalan život, a time pripadaju i najnižem društvenom sloju. Zanimljivo je i to da je razlika stope rizika od siromaštva prema spolu najviše izražena u istoj skupini, kod žena ona iznosi 31,3%, a kod muškaraca 23,5%. Ako se promatraju navedeni pokazatelji za prosječnog Hrvata, koji pripada skupini od 25 do 54 godina, onda se može zaključiti da je u toj skupini najmanja stopa rizika od siromaštva, ona iznosi ukupno 14,3%, odnosno kod žena 14,0%, a kod muškaraca 14,6% što je za 0,6 postotna boda manje u odnosu stopu rizika od siromaštva kod žena.

3.2.1. Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva u 2018. godini

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva izračunata je za kategorije bez uzdržavane djece i za kućanstva s uzdržavanom djecom za osobe u skupini od 0 do 59 godina, a prikaz podataka slijedi u Tablici 3.

Tablica 3: Stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj prema intenzitetu rada kućanstva u 2018. godini

STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA PREMA INTENZITETU RADA KUĆANSTVA U 2018.		
	%	
Kućanstva bez uzdržavane djece		<i>Households without dependent children</i>
Vrlo niski intenzitet rada (0 – 0,2)	61,7	<i>Very low work intensity (0 – 0.2)</i>
Niski intenzitet rada (0,2 – 0,45)	20,4	<i>Low work intensity (0.2 – 0.45)</i>
Srednji intenzitet rada (0,45 – 0,55)	7,3	<i>Medium work intensity (0.45 – 0.55)</i>
Visoki intenzitet rada (0,55 – 0,85)	1,6	<i>High work intensity (0.55 – 0.85)</i>
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85 – 1)	1,8	<i>Very high work intensity (0.85 – 1)</i>
Kućanstva s uzdržavanom djecom		<i>Households with dependent children</i>
Vrlo niski intenzitet rada (0 – 0,2)	80,8	<i>Very low work intensity (0 – 0.2)</i>
Niski intenzitet rada (0,2 – 0,45)	42	<i>Low work intensity (0.2 – 0.45)</i>
Srednji intenzitet rada (0,45 – 0,55)	27,1	<i>Medium work intensity (0.45 – 0.55)</i>
Visoki intenzitet rada (0,55 – 0,85)	7	<i>High work intensity (0.55 – 0.85)</i>
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85 – 1)	1,7	<i>Very high work intensity (0.85 – 1)</i>

Izvor: Državni zavod za statistiku. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm [Pristupljeno: 17. kolovoza 2020.]

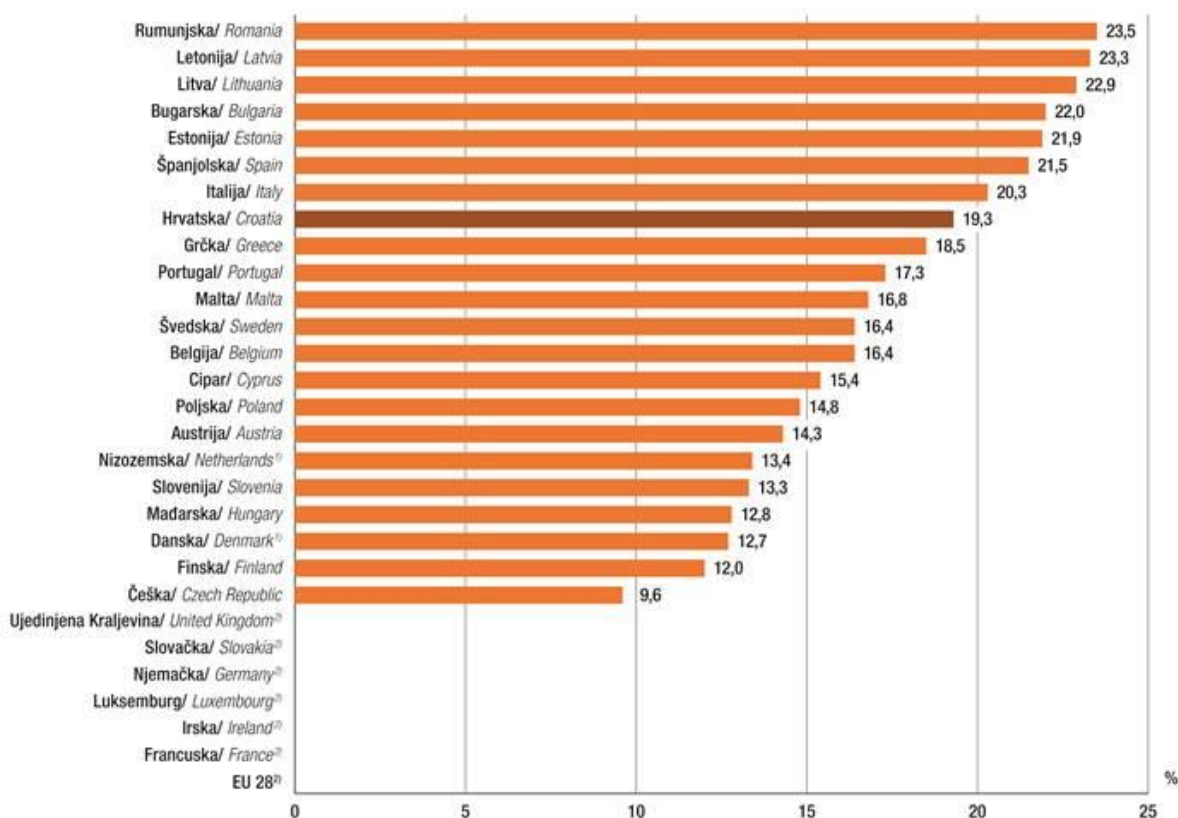
U 2018. godini, najviša stopa rizika od siromaštva s vrlo niskim intenzitetom rada iznosi 61,7% i to u kućanstvima bez uzdržavane djece, a 80,8% u kućanstvima s uzdržavanom djecom. Situacija je takva jer u tim kućanstvima gotovo nitko ne radi ili radi jako kratko. Najmanja stopa rizika od siromaštva iznosi 1,7%, a odnosi se na kućanstva s uzdržavanom djecom i vrlo visokim intenzitetom rada. A u kućanstvima bez uzdržavane djece i to s visokim intenzitetom rada najmanja stopa rizika od siromaštva iznosi 1,6%. Što je veći intenzitet rada to je manja stopa rizika od siromaštva za obje vrste kućanstva, bez i sa uzdržavanom djecom.

3.2.2. Usporedba pokazatelja siromaštva među zemljama Europske unije u 2018. godini

Za usporedbu stope rizika od siromaštva u Hrvatskoj i zemljama Europske unije koristili su se podaci Državnog zavoda za statistiku za 2018. godinu, a prikaz slijedi na Grafikonu 2.

Grafikon 2: Usporedba stope rizika od siromaštva u zemljama Europske unije i Republike Hrvatske u 2018. godini

G-3. STOPA RIZIKA OD SIROMAŠTVA, USPOREDBA ZEMALJA EUROPSKE UNIJE I REPUBLIKE HRVATSKE U 2018.
AT-RISK-OF-POVERTY RATE, COMPARISON BETWEEN EU COUNTRIES AND REPUBLIC OF CROATIA, 2018

Izvor: Državni zavod za statistiku. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm [Pristupljeno: 17. kolovoza 2020.]

Prema pokazateljima stope siromaštva u Grafikonu 2 može se zaključiti da je najvišu stopu rizika od siromaštva u 2018. godini imala Rumunjska i to 23,5%. Najmanju stopu rizika od siromaštva imala je Češka, a iznosila je 9,6%. Uz Rumunjsku s najvišim stopama rizika od siromaštva slijede Litvanija s 23,3%, Litva s 22,9% i

Bugarska s 22%. U skupini s najnižim stopama rizika od siromaštva nalazi se i susjedna Slovenija, čija stopa iznosi 13,3%. Hrvatska se nalazi bliže skupini zemalja s visokom stopom rizika od siromaštva sa 19,3%.

3.2.3. Ostali pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj u 2018. godini

Pod ostalim pokazateljima siromaštva podrazumijevaju se kvintilni omjer – nejednakost distribucije dohotka, ginijev koeficijent, relativni jaz rizika od siromaštva, raspršenost oko praga rizika od siromaštva te stopa rizika od siromaštva prema statusu stanovanja. Podaci slijede u Tablici 4.

Tablica 4: Ostali pokazatelji siromaštva u 2018. godini

OSTALI POKAZATELJI SIROMAŠTVA U 2018.	
Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer (S80/S20)	5
Ginijev koeficijent	29,7
Relativni jaz rizika od siromaštva, %	28,9
Raspršenost oko praga rizika od siromaštva, %	
40-postotni prag	8,3
50-postotni prag	13,6
70-postotni prag	26,2
Stopa rizika od siromaštva prema statusu stanovanja, %	
Stanar	29,7
Vlasnik ili stanuje besplatno	18,9

Izvor: Državni zavod za statistiku. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm [Pristupljeno: 17. kolovoza 2020.]

Prema podacima u Tablici 4 spominje se kvintilni omjer (S80/S20) koji predstavlja dohodovnu nejednakost, a mjeri se kao odnos ukupnog ekvivalentnog dohotka 20% populacije s najvećim dohotkom i ukupnog ekvivalentnog dohotka 20% populacije s

najmanjim dohotkom. Kvintilni omjer u 2018. godini iznosi 5 što znači da je 20% stanovništva s najvećim ekvivalentnim dohotkom primalo 5 puta veći dohodak od 20% stanovništva s najmanjim ekvivalentnim raspoloživim dohotkom.

Ginijev koeficijent u 2018. godini iznosi 29,7% što znači da postoji nejednaka raspodjela dohotka među stanovništvom. Da je taj koeficijent 0 onda bi svi primali jednak dohodak, a što je taj koeficijent bliže 100% to je veća dohodovna nejednakost.

Relativni jaz rizika od siromaštva u 2018. godini iznosi 28,9%, a prema Državnom zavodu za statistiku on predstavlja razliku između praga rizika od siromaštva i medijana ekvivalentnog dohotka osoba koje su ispod praga rizika od siromaštva.

Raspršenost oko praga rizika od siromaštva predstavlja postotak populacije koja je u riziku od siromaštva kada je prag postavljen na 40%, 50% i 70%. U Republici Hrvatskoj u 2018. godini stopa rizika od siromaštva iznosi 8,3% ako je prag postavljen na 40%, 13,6% ako je prag na 50% i 26,2% ako je prag postavljen na 70%.

Stopa rizika od siromaštva prema statusu stanovanja u 2018. godini za stanare iznosi 29,7% što je veće za 10,8 postotnih bodova u odnosu na stopu za vlasnike stanova koja iznosi 18,9%.

3.3. Prosječni Hrvat u okviru srednjeg društvenog sloja

Već je ranije navedeno kako srednji sloj polako izumire, međutim on je još uvijek prisutan u okviru hrvatskog društva. Mnogi vjeruju da su rat, pretvorba, privatizacija i tajkunizacija izbrisali srednju klasu, ali ona nije nestala, u toj je klasi od 250.000 do 300.000 obitelji čije se mjesečne zarade kreću od 5.000 do 15.000 kuna, a uz pažljivo trošenje ta klasa može podmirivati osnovne životne potrebe, imati polovni automobil, s naporom školovati djecu, ali ne mogu povećavati vlastitu imovinu (Malenica, 2011.). Ovoj skupini pripadaju liječnici, obrtnici, profesori u školama, mali poduzetnici, službenici. I u srednjem sloju je prisutna stratifikacija ovisno o prihodima, oni sa većim primanjima mogu pristojno živjeti i podmirivati svoje životne potrebe, ali životni standard srednjeg sloja je danas puno lošiji nego prije dvadesetak godina. Trend pada životnog standarda u

srednjem društvenom sloju nije prisutan samo u Hrvatskoj već je takav i u europskim zemljama i Americi. U Hrvatskoj ljudi moraju raditi i dva posla da bi preživjeli mjesec. Veliki problem predstavljaju i ekonomske krize, kao i razne epidemije zbog kojih ljudi ostaju bez posla i primanja. Ne iznenađuje onda da danas jedna četveročlana obitelj, premda i visokoobrazovani, jedva podmire sve svoje mjesečne troškove, a nekada su se s jednom radničkom plaćom kupovale vikendice što je problem za mlade obitelji kako doći do prve nekretnine, a i da uspiju, tu će nekretninu teško zadržati odlaskom u mirovinu jer se omjer između zadnje plaće i prve mirovine drastično srozao i to ispod 40% (Pavić, 2019.).

U Hrvatskoj prosječno kućanstvo srednjeg sloja ima 2,8 članova. Mjesečna granica dohotka za prosječno kućanstvo bila bi od 5.000 do 7.000 kuna i bili bi pripadnici 6, 7, 8 i 9 dohodovnog razreda što je oko 1,6 milijuna Hrvata prema podacima iz ankete o dohotku kućanstva u 2017. godini (Pavić, 2019.). Jedan od izravnih pokazatelja smanjenja dohotka i pada životnog standarda je prestanak odlaska na more jer si prosječni Hrvati ne mogu priuštiti putovanja. Može se procijeniti kako srednjem sloju pripada 40 do 50% stanovništva dok 30 do 40% živi u siromaštvu i teško podmiruje osnovne životne potrebe.

Razne ekonomske okolnosti utjecale su na problem sa kreditima podignutim u švicarskoj valuti, tada se veliki dio srednjeg sloja zadužio za kupovinu nekretnine, što je uzrokovalo da je veći dio te populacije postao niži sloj zbog naglog smanjenja dohotka porastom kreditnih rata. Simbolično predstavljeno, Pavić (2019.) je zaključio da je hrvatska srednja klasa danas u biti visokoobrazovani profesionalac s plaćom od minimalno 5.000 kuna i stanom na Jarunu koji je kupio kreditom u švicarcima.

3.4. Pokazatelji aktivnosti stanovništva u Republici Hrvatskoj prema dobi u razdoblju 2015. – 2017.

Za analizu stope aktivnosti, stope zaposlenosti i stope nezaposlenosti stanovništva prema dobi koristili su se podaci Državnog zavoda za statistiku i to za tromjesečje srpanj - rujna u razdoblju od 2015. do 2017. godine. Pokazatelji aktivnosti slijede u Tablici 5.

Tablica 5: Pokazatelji aktivnosti stanovništva u Hrvatskoj prema dobi u razdoblju 2014. – 2017.

	VII. – IX. 2014. ²⁾	VII. – IX. 2015. ⁴⁾	VII. – IX. 2016. ⁴⁾	VII. – IX. 2017.
Stopa aktivnosti				
ukupno	53,7	53,5	51,3	52,2
15 – 24	35,8	35,2	39,6	38,1
25 – 49	87,3	87,0	83,3	85,3
50 – 64	53,9	56,2	52,5	54,4
65+	(3,9)	(2,8)	(2,8)	(3,3)
Stopa zaposlenosti				
ukupno	45,2	45,2	45,7	47,5
15 – 24	21,3	20,8	28,6	29,4
25 – 49	75,1	75,3	75,4	77,5
50 – 64	47,6	49,5	48,1	52,2
65+	(3,6)	(2,7)	(2,8)	(3,2)
Stopa nezaposlenosti¹⁾				
ukupno	15,7	15,4	10,9	9,0
15 – 24	40,4	40,9	27,8	(22,8)
25 – 49	14,0	13,5	9,5	9,1
50 – 64	11,5	12,1	(8,4)	(4,0)

Izvor: Državni zavod za statistiku. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/MSI%20ZAPOSLENOST%20I%20PLACE.xlsx [Pristupljeno: 28. kolovoza 2020.]

U trećem tromjesečju, srpanj – rujana, za razdoblje od 2014. do 2017. godine, u tablici 5, vide se podaci o stopi aktivnosti, stopi zaposlenosti i stopi nezaposlenosti hrvatskog stanovništva prema dobi. Ako se promatra prosječni Hrvat od 40 godina, može se uočiti kako je stopa aktivnosti najveća u navedenom razdoblju za osobe od 25 do 49 godina. Najveća stopa aktivnosti za navedenu dob iznosi 87,3% u 2014. godini kada im je stopa zaposlenosti iznosila 75,1%, a nezaposlenosti 14%. U razdoblju od 2014. do 2016. godine za osobe od 25 do 49 godina pada stopa aktivnosti, ali raste stopa zaposlenosti i pada stopa nezaposlenosti. Najveću stopu zaposlenosti osobe od 25 do 49 godina imaju 2017. godine i to 77,5%.

4. PERSPEKTIVE SREDNJEG DRUŠTVENOG SLOJA U HRVATSKOJ

Prosječan zaposlen Hrvat srednjeg društvenog sloja u današnje vrijeme teško preživi mjesec u smislu rasporeda dohotka i to samo za osnovne životne potrebe. Prosječno kućanstvo raspolaže s otprilike 6.600 kn prihoda mjesečno, a minimalan i donekle realan prihodi za zadovoljenje potreba jedne obitelji s jednim djetetom trebao bi biti više od 8.000 kn. Prehrana je skupa i na nju ode oko 40% mjesečnog budžeta. U prosjeku Hrvat srednje klase bi trebao imati mjesečne prihode blizu 9.000 kn da bi mogao podmiriti svoje životne troškove i eventualno otići na neko putovanje.

Hrvatsko gospodarstvo je osjetno palo zbog Corona krize, a posljedice će se dugo osjećati, kao i u cijelom svijetu. U razdoblju od ožujka do lipnja ove godine pala je prodaja u trgovinama kao i sve turističke djelatnosti i aktivnosti što je negativno utjecalo na osobnu potrošnju i pad BDP-a. Vlada Republike Hrvatske je za očuvanje radnih mjesta i sprječavanje pada nezaposlenosti dala paket mjera kao potporu za isplate plaća. To je dobra mjera jer se pretpostavlja da će se hrvatsko gospodarstvo brže oporaviti za razliku od 2008. godine. Ključ oporavka bi trebala biti domaća potražnja, a za porast izvoza će se ipak morati pričekati bolja vremena dok se otvore granice i omogući slobodno kretanje. Hrvatski turizam nije u potpunosti zakazao, ali nije ni moglo biti bolje ovu sezonu. Vjeruje se kako će oporavak domaće potražnje biti brz jer su vladine mjere potpore za isplatu plaća spriječile značajniji rast broja nezaposlenih, a kasnije mjere za potporu likvidnosti praćene EU financiranjem trebale bi osigurati pokretanje investicija (Drljača, 2020.). Svi ovi čimbenici utječu na stopu zaposlenosti i na pad dohotka koji utječe na osobnu potrošnju kao sastavnicu BDP-a.

Problem hrvatskog društva je i brzo starenje stanovništva u odnosu na rođenu djecu. Usporedba s europskim zemljama pokazuje da Hrvatska spada među zemlje s najstarijom populacijom tvrde Nejašmić i Toskić (2013.). Stvarnost hrvatskog društva je ta da broj starog stanovništva znatno premašuje broj zaposlenih što je opterećenje na državu i mirovinski sustav koji ni u trenutnim okolnostima nije toliko pouzdan. Važnost populacije od 25 do 49 godina je neminovna jer je riječ o mladoj radnoj snagi koja održava cjelokupni sustav na životu. Brojne razvijene zemlje rješavaju problem starenja stanovništva uvozom radne snage, a iz Hrvatske mlado i radno

sposobno stanovništvo odlazi u europske zemlje u potrazi za boljim životnim standardom, većom plaćom i boljim radnim uvjetima. Vlada Republike Hrvatske treba svojim mjerama i zakonskom regulativom osigurati svu moguću podršku i potporu za očuvanje radnih mjesta, trebaju se zalagati za porast plaća i smanjenje oporezivanja društvenih slojeva koji imaju manja primanja. Bitno je i da svojom politikom Vlada osigura investicije koje će otvoriti nova radna mjesta, a ono najvažnije je proaktivna pronatalitetna i demografska politika koja će poticati mlade na ranije zasnivanje obitelji, omogućavati im povoljnije kupnje prve nekretnine kao i davanje povoljnijih kredita u dogovoru s bankama i sve ostale mjere koje će pomoći u očuvanju populacije i radnih mjesta.

5. ZAKLJUČAK

Kultura u kojoj se društvena zajednica razvija je osnova za usvajanje pravila i normi ponašanja. Ona utječe na obrasce ponašanja pojedinca, na njegove reakcije, znanja i vještine. Svaki član društvene zajednice može obavljati više uloga u društvu što ukazuje na postojanje društvenih statusa i društvenih uloga. Društveni status je određeni položaj u društvu koji može biti pripisan ili dobiven rođenjem, a može biti i stečen što ovisi o sposobnosti pojedinca. Društveni sloj ili klasa je homogena skupina ljudi koji dijele iste interese, vrijednosti i ponašanja. U svakom društvu postoji društvena nejednakost i društvena stratifikacija koja predstavlja razliku između društvenih skupina na osnovu elemenata bogatstva i moći. Socijalna mobilnost se veže uz pojam društvenih klasa, a odnosi se na kretanje pojedinca unutar sustava klasa, primjerice na višu ili nižu razinu.

Analizom društvenog statusa utvrđeno je da u Hrvatskoj postoje tri društvena sloja: vladajuća politička i gospodarska elita, srednji sloj i niži društveni sloj. Karakteristika svih slojeva je društvena mobilnost koja se iskazuje kroz indeks društvene mobilnosti. Najveći indeks društvene mobilnosti ima Danska i to 85,2 boda, slijede je Norveška, Finska, Švedska, Island, dok je Hrvatska na 36.-tom mjestu s indeksom od 66,7 bodova. Stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj, u 2018. godini je najviša kod starijih osoba iznad 65 godina i iznosi 28,1%. Dok u skupini prosječnog Hrvata, od 25 do 54 godina, ta ista stopa rizika od siromaštva je najmanja i to 14,3%. U usporedbi s drugim europskim zemljama, Hrvatska se nalazi bliže skupini zemalja s visokom stopom rizika od siromaštva sa 19,3%. Najmanju stopu imala je Češka 9,6%, a najvišu Rumunjska 23,5%.

Hrvatsko društvo je prošlo velike transformacije promatrajući dvadesetak godina unazad. Pretpostavka je da je srednji društveni sloj u Hrvatskoj nestao, međutim on je još uvijek prisutan i tu pripadaju liječnici, profesori u osnovnim i srednjim školama, pravnici, obrtnici, službenici. U srednjem sloju je prisutna društvena stratifikacija ovisno o dohotku. Oni koji imaju veća primanja mogu si priuštiti normalan životni standard. Prosječno hrvatsko kućanstvo u, 2017. godini, ima 2,8 članova, a mjesečna granica dohotka bila bi od 5.000 do 7.000 kuna. U razdoblju od 2014. do 2016. godine za osobe od 25 do 49 godina pada stopa aktivnosti, ali raste stopa

zaposlenosti i pada stopa nezaposlenosti. Najveću stopu zaposlenosti za osobe od 25 do 49 godina imaju u 2017. godini i to 77,5%.

Hrvatska društveno – ekonomska situacija zahtjeva veći interes hrvatske Vlade za rješavanje problematike demografije, pada BDP-a, pada izvoza, pad turizma. Prema statističkim podacima, osobna potrošnja nije padala zajedno s padom BDP-a što je važno za brži oporavak gospodarstva. Manjak novca u državnom proračunu osjećat se dugo zbog slabe turističke sezone, a osobito zbog borbe s epidemijom Corona virusa. Jedan od gorućih problema hrvatskog društva je starenje stanovništva koje se može riješavati jedino proaktivnom i učinkovitom pronatalitetnom politikom.

Literatura

Knjige:

1. Bahtijarević – Šiber, F., Sikavica, P. i Pološki – Vokić, N. (2008.) *Suvremeni menadžment. Vještine, sustavi i izazovi*. Zagreb: Školska knjiga
2. Grbac, B. (2005.) *MARKETING Konceptija – imperativ – izazov*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
3. Haralambos, M. i Holborn, M. (2011.) *Sociologija: Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing
4. Malenica, Z. (2007.) *Ogledi o hrvatskom društvu, Prilog sociologiji hrvatskog društva*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
5. Šundalić, A. (2011.) *Sociologija*. Udžbenik sociologije za ekonomiste. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.

Internet izvori:

6. Bedeković, V. i Lukačević, V. (2011.) Kultura društva kao osnova oblikovanja organizacijske kulture u kontekstu suvremenih menadžerskih procesa, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*. [Online] 2 (2). str.15-20. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/74952> [Pristupljeno: 03. kolovoza 2020.]
7. Cepić, D. i Doolan, K. (2018.) Prikaz suvremenih socioloških istraživanja društvenih klasa: teme, teorije i metode. *Revija za sociologiju*. [Online] 48 (2). str. 239–265. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/206937> [Pristupljeno: 20. kolovoza 2020.]
8. Drljača, G. (2020.) *Europska komisija Hrvatskoj u 2020. godini prognozira dvoznamenkasti pad BDP-a*. [Online] Dostupno na: <https://novac.jutarnji.hr/rasprave-i-rjesenja/europska-komisija-hrvatskoj-u-2020-prognozira-dvoznamenkasti-pad-bdp-a/10420990/> [Pristupljeno: 15. kolovoza 2020.]
9. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2019). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018*. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm [Pristupljeno: 15. kolovoza 2020.]

10. Državni zavod za statistiku. [Online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/MSI%20ZAPOSLENOST%20I%20PLACE.xlsx [Pristupljeno: 28. kolovoza 2020.]
11. Knez, J. (2020.) *Inografika: Danska prva po društvenoj pokretljivosti, Hrvatska na 36. mjestu.* [Online] Dostupno na: <https://lider.media/poslovna-scena/svijet/infografika-danska-prva-po-drustvenoj-pokretljivosti-hrvatska-na-36-mjestu-130045> [Pristupljeno: 15. kolovoza 2020.]
12. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2020.) *Hrvatska enciklopedija.* [Online] društveni status. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16315> [Pristupljeno 05. kolovoza 2020.]
13. Malenica, Z. (2011.) *Analiza društvenih klasa.* [Online] Dostupno na: <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/analiza-drustvenih-klasa-zoran-malenica-pola-hrvatskih-obitelji-ne-moze-djeci-platiti-fakultet-124737> [Pristupljeno 10. kolovoza 2020.]
14. Nejašmić, I. i Toskić, A. (2013.) *Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive.* [Online] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/155905> [Pristupljeno: 25. kolovoza 2020.]
15. Pavić, F. (2019.) *Tko je u Hrvatskoj tzv. srednja klasa i žive li ti ljudi bolje nego u bivšoj državi.* [Online] Dostupno na: <https://novac.jutarnji.hr/aktualno/tko-je-u-hrvatskoj-tzv-srednja-klasa-i-zive-li-ti-ljudi-bolje-nego-u-bivsoj-drzavi/8467556/> [Pristupljeno 10. kolovoza 2020.]

Popis grafikona

Grafikon 1: Stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj prema dobi i spolu u 2018. godini	16
Grafikon 2: Usporedba stope rizika od siromaštva u zemljama Europske unije i Republike Hrvatske u 2018. godini	18

Popis slika

Slika 1: Društvena mobilnost u 82 zemlje svijeta prema uspješnosti u pet ključnih stupova - pristup zdravstvu, obrazovanju, tehnologiji, radni uvjeti i socijalna zaštita	10
---	----

Popis tablica

Tablica 1: Društvene klase u američkom društvu	6
Tablica 2: Podjela klasa prema Goldthorpeu	9
Tablica 3: Stopa rizika od siromaštva u Hrvatskoj prema intenzitetu rada kućanstva u 2018. godini	17
Tablica 4: Ostali pokazatelji siromaštva u 2018. godini	19
Tablica 5: Pokazatelji aktivnosti stanovništva u Hrvatskoj prema dobi u razdoblju 2014. – 2017.	22

SAŽETAK

Društveni status predstavlja određeni položaj u društvu koji može biti dobiven rođenjem, a može biti i stečen vlastitim sposobnostima pojedinca. Društveni sloj se odnosi na skupinu ljudi koja dijeli iste interese, vrijednosti, pravila i živi sličnim stilom života. U svakom društvu postoji i društvena nejednakost koja se ističe između različitih društvenih skupina ovisno o imovini, bogatstvu, ugledu i moći. U ovom radu analizirat će se i definirati društveni status prosječnog Hrvata u Republici Hrvatskoj. Ciljevi rada su: identificirati kulturu kao osnovnu odrednicu društva; definirati pojam društvenog sloja, statusa, uloga, društvene nejednakosti i stratifikacije te socijalne mobilnosti; analizirati društveni status prosječnog Hrvata u Republici Hrvatskoj; ukazati na mogućnosti i perspektive srednjeg društvenog sloja u Republici Hrvatskoj; donijeti zaključke na temelju provedenih analiza.

Ključne riječi: društveni status, društveni sloj, društvena uloga, društvena nejednakost, prosječni Hrvat

SUMMARY

Social status represents a certain position in society and it can be acquired by birth or by the individual's own abilities. A social class refers to a group of people who share the same interests, values, rules and who live a similar lifestyle. In every society there is also social inequality that stands out between different social groups depending on property, wealth, reputation and power. This paper will analyze and define the social status of the average Croat in the Republic of Croatia. The goals of the work are: identify culture as a basic determinant of society; define the notion of social stratum, status, roles, social inequality and stratification and social mobility; to analyze the social status of the average Croat in the Republic of Croatia; to point out the possibilities and perspectives of the middle social class in the Republic of Croatia; draw conclusions based on the analyzed performed.

Key words: social status, social class, social role, social inequality, average Croat